

THE IMPORTANCE OF PROVIDING ECONOMIC EDUCATION IN THE PROFESSIONAL EDUCATION SYSTEM

Kuramatova Sanobarxon Ashurovna
Teacher of specialized subjects,
Polytechnic College № 5 Fergana city

Abstract. This article analyzes the importance, content, and main directions of providing economic education in the professional education system. It also highlights the issues of developing financial literacy among students, enhancing entrepreneurial skills, and improving their ability to make independent decisions in the conditions of a market economy. Furthermore, the article examines ways to increase the effectiveness of economic education based on modern pedagogical approaches.

Keywords: professional education, economic knowledge, financial literacy, entrepreneurship, market economy, pedagogical approach, economic thinking, educational effectiveness.

PROFESSIONAL TA'LIM TIZIMIDA IQTISODIY BILIM BERISHNING AHAMIYATI

Kuramatova Sanobarxon Ashurovna
Farg'ona shahar 5-son politexnikumi
maxsus fan o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada professional ta'lim tizimida iqtisodiy bilim berishning ahamiyati, uning mazmuni va asosiy yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim jarayonida o'quvchilarda moliyaviy savodxonlikni shakllantirish, tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish hamda bozor iqtisodiyoti sharoitida mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini oshirish masalalari yoritilgan. Maqolada zamonaviy

pedagogik yondashuvlar asosida iqtisodiy bilim berish samaradorligini oshirish yo'llari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: professional ta'lim, iqtisodiy bilim, moliyaviy savodxonlik, tadbirkorlik, bozor iqtisodiyoti, pedagogik yondashuv, iqtisodiy tafakkur, ta'lim samaradorligi

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida iqtisodiy bilim va ko'nikmalar jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri hisoblanadi [13]. Ayniqsa, professional ta'lim tizimida tahsil olayotgan o'quvchilarni iqtisodiy jihatdan savodli qilib tarbiyalash dolzarb masalalardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda [1]. Chunki zamonaviy mehnat bozori mutaxassislardan nafaqat kasbiy bilim va malakani, balki iqtisodiy tafakkur va moliyaviy qaror qabul qilish qobiliyatini ham talab etadi [14].

Professional ta'lim tizimi yoshlarni kasb-hunar egallash bilan bir qatorda, ularni mustaqil hayotga tayyorlash vazifasini ham bajaradi [2]. Shu nuqtai nazardan, iqtisodiy bilim berish o'quvchilarning shaxsiy va kasbiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, professional ta'limda iqtisodiy bilim berish jarayoni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilishi lozim. Amaliy mashg'ulotlar, interaktiv metodlar va real hayotga yaqin vaziyatlar orqali o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini mustahkamlash mumkin. Bu esa ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Mazkur yo'nalishda olib borilayotgan islohotlar professional ta'lim tizimining sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Iqtisodiy bilim berish orqali o'quvchilarda zamonaviy iqtisodiy jarayonlarga moslashish ko'nikmalari shakllanadi. Bu esa ularning kelajakdagi kasbiy faoliyatida muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga zamin yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Professional ta'lim tizimida iqtisodiy savodxonlikni shakllantirish o'quvchilarni zamonaviy iqtisodiy muhitga tayyorlashning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bu

jarayon o'quvchilarda nafaqat iqtisodiy bilimlarni egallash, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llay olish, mustaqil fikr yuritish va turli vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishni nazarda tutadi. Shu orqali ular kelajakda mehnat bozorida o'z o'rnini topa oladigan raqobatbardosh mutaxassis sifatida shakllanadi. Iqtisodiy savodxonlikni rivojlantirish quyidagi yo'nalishlar asosida amalga oshiriladi:

Moliyaviy boshqaruv ko'nikmalari – o'quvchilar daromad va xarajatlar muvozanatini tushunishni, shaxsiy byudjetni rejalashtirishni hamda mablag'larni oqilona taqsimlashni o'rganadi. Bu ularga moliyaviy barqarorlikni saqlashda yordam beradi.

Tahliliy fikrlashni rivojlantirish – iqtisodiy hodisalarni chuqur anglash, ularning sabablarini aniqlash va oqibatlarini baholash orqali amalga oshiriladi. Natijada o'quvchilar murakkab vaziyatlarda to'g'ri xulosa chiqarish qobiliyatiga ega bo'ladi.

Tadbirkorlik faoliyatiga tayyorgarlik – yangi g'oyalarni ilgari surish, ularni rejalashtirish va amalga oshirish jarayonlarini o'z ichiga oladi. Bu yo'nalish o'quvchilarda tashabbuskorlik va mustaqillikni rivojlantiradi.

Bozor munosabatlarini anglash – talab va taklif o'rtasidagi bog'liqlikni tushunish, narx shakllanishi va raqobat muhitini tahlil qilish orqali amalga oshiriladi.

Qaror qabul qilish kompetensiyasi – mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish asosida eng maqbul variantni tanlash va uning natijalarini oldindan baholashni o'z ichiga oladi.

Mazkur yo'nalishlar o'zaro bog'liq holda o'quvchilarning iqtisodiy tafakkurini rivojlantiradi va ularning amaliy faoliyatga tayyorligini oshiradi.

So'nggi yillarda O'zbekistonda professional ta'lim tizimini rivojlantirish bilan bir qatorda iqtisodiy savodxonlikni oshirishga ham katta e'tibor qaratilmoqda. Ta'lim dasturlariga amaliy yo'naltirilgan iqtisodiy fanlar kiritilib, o'quvchilarning bilimlari real hayot bilan bog'lanmoqda. Turli davlat va xususiy tashabbuslar asosida amalga oshirilayotgan "Yosh tadbirkor", "Biznesga ilk qadam" kabi loyihalar o'quvchilarda

biznes yuritish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda. Ushbu dasturlar doirasida o'quvchilar treninglar, mahorat darslari va amaliy mashg'ulotlarda ishtirok etib, tajriba orttirmoqda.

Bundan tashqari, zamonaviy o'quv-metodik materiallar ishlab chiqilib, ular orqali iqtisodiy bilimlar yanada sodda va tushunarli shaklda yetkazilmoqda. Raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish natijasida interaktiv platformalar va elektron resurslardan foydalanish imkoniyati kengaymoqda.

Amaliy kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan yondashuvlar esa o'quvchilarning faolligini oshirib, ularni mustaqil ishlashga undamoqda. Natijada ular iqtisodiy bilimlarni nafaqat o'rganadi, balki ularni real vaziyatlarda qo'llash tajribasiga ham ega bo'ladi. Professional ta'lim tizimida iqtisodiy bilim berish o'quvchilarning nafaqat kasbiy tayyorgarligini, balki ularning umumiy ijtimoiy-iqtisodiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Iqtisodiy bilimlar orqali o'quvchilar bozor munosabatlarining mohiyatini anglaydi, moliyaviy resurslardan oqilona foydalanishni o'rganadi hamda iqtisodiy jarayonlarga ongli yondashuvni shakllantiradi. Iqtisodiy bilim berishning mazmuni, avvalo, moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Bu jarayonda o'quvchilar daromad va xarajatlarni rejalashtirish, shaxsiy byudjetni shakllantirish, jamg'arma yaratish va investitsiya asoslarini tushunib yetadilar. Mazkur bilimlar ularning kundalik hayotida to'g'ri qarorlar qabul qilishiga xizmat qiladi.

Shuningdek, professional ta'limda tadbirkorlik ko'nikmalarini rivojlantirish ham muhim yo'nalishlardan biri hisoblanadi. O'quvchilarga kichik biznesni tashkil etish, biznes-reja tuzish, risklarni baholash va boshqarish kabi bilim va ko'nikmalar berilishi zarur. Bu esa ularning kelajakda o'z faoliyatini mustaqil yo'lga qo'yishiga zamin yaratadi. Iqtisodiy bilim berish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Xususan, кейс-метод, loyiha asosida o'qitish,

interaktiv mashg'ulotlar va biznes o'yinlar o'quvchilarning faolligini oshiradi hamda nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lash imkonini beradi. Bunday yondashuvlar orqali o'quvchilar real iqtisodiy vaziyatlarni tahlil qilish va muammolarni hal etish ko'nikmalarini egallaydi.

Bundan tashqari, professional ta'lim tizimida ishlab chiqarish amaliyoti bilan iqtisodiy bilimlarni integratsiya qilish muhim hisoblanadi. Amaliy mashg'ulotlar davomida o'quvchilar ishlab chiqarish jarayonlari bilan bir qatorda, xarajatlar hisobi, mahsulot tannarxi, foyda va rentabellik kabi iqtisodiy ko'rsatkichlarni ham o'rganadilar. Bu esa ularning bilimlarini yanada mustahkamlaydi. Umuman olganda, professional ta'limda iqtisodiy bilim berish tizimli va uzviy ravishda tashkil etilgandagina yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Bu jarayonda nazariya va amaliyot uyg'unligi asosiy omil sifatida namoyon bo'ladi.

Professional ta'lim tizimida iqtisodiy bilim berish o'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini rivojlantirishda muhim natijalarni yuzaga keltiradi. Ta'lim jarayoniga iqtisodiy yo'nalishdagi mavzularni tizimli ravishda kiritish orqali o'quvchilarda moliyaviy savodxonlik, iqtisodiy tafakkur va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati shakllanadi. Natijada ular nafaqat o'z kasbini egallagan mutaxassis, balki iqtisodiy jihatdan ongli shaxs sifatida ham rivojlanadi. Iqtisodiy bilimlarning amaliy mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtirilishi o'quvchilarning real hayotiy vaziyatlarga moslashuvchanligini oshiradi. Bu esa ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini kuchaytiradi va tadbirkorlik faoliyatiga bo'lgan qiziqishini rag'batlantiradi. O'quvchilar o'z bilimlarini amaliyotda qo'llash orqali iqtisodiy jarayonlarni chuqurroq anglay boshlaydi. Quydagi jadvalda professional ta'limda iqtisodiy bilim berish natijasida shakllanadigan asosiy ko'rsatkichlar keltirilgan:

1-jadval

Professional ta'limda iqtisodiy bilim berish natijasida shakllanadigan ko'rsatkichlar

№	Ko'rsatkichlar	Tavsif
1	Moliyaviy savodxonlik	Shaxsiy byudjetni boshqarish va moliyaviy rejalashtirish ko'nikmalari
2	Iqtisodiy tafakkur	Iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish va tushunish qobiliyati
3	Qaror qabul qilish	Moliyaviy va kasbiy masalalarda mustaqil va asosli qarorlar qabul qilish
4	Tadbirkorlik ko'nikmalari	Biznes tashkil etish va boshqarish asoslarini egallash
5	Raqobatbardoshlik	Mehnat bozorida o'z o'rnini topish va ustunlikka erishish qobiliyati

Professional ta'lim tizimida iqtisodiy bilim berish jarayonini samarali tashkil etish bir qator omillarga bog'liq. Avvalo, o'quv dasturlarining mazmuni zamonaviy iqtisodiy talablar asosida yangilanib borilishi zarur. Iqtisodiy fanlar faqat nazariy ma'lumotlar bilan cheklanib qolmasdan, amaliy mashg'ulotlar bilan boyitilishi lozim. Bu yondashuv o'quvchilarning bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga yordam beradi. O'qituvchilarning malakasi ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llay oladigan, iqtisodiy jarayonlarni real misollar asosida tushuntira oladigan mutaxassislar ta'lim sifatini oshiradi. Shu bilan birga, ta'lim jarayonida interaktiv metodlardan foydalanish o'quvchilarning faolligini kuchaytiradi va ularni mustaqil fikrlashga undaydi.

Amaliyot bilan integratsiya darajasi ham muhokama qilinadigan muhim jihatlardan biridir. Ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish orqali o'quvchilar real iqtisodiy muhitni kuzatish va unda ishtirok etish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa ularning kasbiy va iqtisodiy kompetensiyalarini yanada mustahkamlaydi. Shu bilan bir qatorda, ayrim muammolar ham mavjud. Ba'zi hollarda iqtisodiy bilim berish jarayonida yetarli metodik ta'minotning yo'qligi yoki amaliy

mashg'ulotlarning kamligi kuzatiladi. Bunday holatlar ta'lim samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish maqsadga muvofiq.

XULOSA

Professional ta'lim tizimida iqtisodiy bilim berish yoshlarning har tomonlama rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Iqtisodiy savodxonlik, tadbirkorlik ko'nikmalari va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyati zamonaviy mutaxassis uchun zarur kompetensiyalar hisoblanadi. Iqtisodiy bilim berishning samaradorligi uni nazariya va amaliyot uyg'unligida tashkil etish bilan bog'liq. Ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish, ishlab chiqarish bilan integratsiyani kuchaytirish va o'quv dasturlarini doimiy ravishda takomillashtirib borish muhim hisoblanadi. Natijada professional ta'lim tizimida tahsil olayotgan o'quvchilar nafaqat o'z kasbining yetuk mutaxassisi, balki iqtisodiy jihatdan ongli, mustaqil va raqobatbardosh shaxs sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid farmonlari va qarorlari. Toshkent, 2020–2024.
2. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020.
3. Abduqodirov A.A. Iqtisodiy ta'lim asoslari. Toshkent: Fan, 2019.
4. Yo'ldoshev J.G'. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent: O'qituvchi, 2021.
5. Qurbanov Sh.R. Bozor iqtisodiyoti nazariyasi. Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
6. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
7. To'xtaxodjayev N. Pedagogika nazariyasi va tarixi. Toshkent: O'zbekiston, 2020.

8. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. Economics. New York: McGraw-Hill, 2010.
9. Mankiw N.G. Principles of Economics. Boston: Cengage Learning, 2018.
10. Becker G.S. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
11. Drucker P.F. Innovation and Entrepreneurship. New York: Harper Business, 2006.
12. Schumpeter J.A. The Theory of Economic Development. Harvard University Press, 1934.
13. OECD. Financial Literacy and Education: Improving Outcomes. Paris, 2020.
14. World Bank. World Development Report: Learning to Realize Education's Promise. Washington DC, 2018.
15. UNESCO. Technical and Vocational Education and Training (TVET) Strategy. Paris, 2019.